

Asia: VN/23407/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle aikuiskoulutustuen, ammattitutkintostipendin ja vuorotteluvapaan lakkauttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Kansaneläkelaitoksen lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle aikuiskoulutustuen, ammattitutkintostipendin ja vuorotteluvapaan lakkauttamisesta

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelmassa osaajapulaan pyritään vastaamaan muun muassa jatkuvaa oppimista kehittämällä. Hallitusohjelman mukaan hallitus lisää jatkuvan oppimisen mahdollisuuksia erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon alalla sekä kasvatusaloille.

Esitys aikuiskoulutustuen, ammattitutkintostipendin ja vuorotteluvapaan lakkauttamisesta on yllättävä toimenpide, jos tavoitteena on jatkuvan oppimisen kehittäminen ja yleensä työvoiman osaamisen turvaaminen.

Aikuiskoulutustuen lakkauttamisesta

Aikuiskoulutustukea käsiteltiin valtiovarainministeriön alkuvuonna 2023 julkaisemassa Julkisen talouden meno- ja rakennekartoituksessa. Siinä todetaan, että nykymuotoinen aikuiskoulutustuki kohdistuu merkittäväällä tavalla korkeakoulutetuille, sillä suuri osa tuen saajista on jo vähintään yhden korkeakoulututkinnon suorittaneita.

Valtiovarainministeriö toteaa raportissaan, että aikuiskoulutustuki voitaisiin lakkauttaa kokonaan, mutta ensisijaisesti valtiovarainministeriö esittää lievempiä muutoksia. Julkisen rahoituksen tehokkuuden lisäämiseksi aikuiskoulutustuki voitaisiin valtiovarainministeriön mielestä kohdentaa

nykyistä paremmin matalasti koulutetuille. Aikuiskoulutustuki voitaisiin poistaa korkeakoulututkinnon suorittaneilta tai se voitaisiin muuttaa lainamuotoiseksi.

Valtiovarainministeriö muistuttaa myös siitä, että aikuiskoulutustuen lakkauttamisessa ei suoranaisesti ole kyse valtion talouden säästöistä, koska palkansaajan aikuiskoulutustuki rahoitetaan kokonaan työttömyysvakuutusmaksujen tuotosta. Valtio maksaa ainoastaan yrittäjien aikuiskoulutustuet.

Aikuiskoulutustuen lakkauttamista koskevassa hallituksen esityksessä on Kelan näkemyksen mukaan puutteellisesti käsitelty sitä, miten erityisesti jo työelämässä olevat voisivat jatkossa rahoittaa tarvittavan täydennys- tai uudelleenoulutuksensa. Vain harvalla palkansaajalla on varaa jäädä pidempikestoiselle opintovapaalle, jos ainoa tapa korvata ansionmenetykset on opintotuki. Elokuusta 2024 alkaen opintotuen tyypillinen määrä on 1 130 euroa kuukaudessa, josta suurin osa eli 850 euroa kuukaudessa on opintolainaa.

Valtiovarainministeriön rakennekartoituksessa todetaan, että aikuisopiskelijoiden tuki voisi olla lainamuotoista eli koulutettava voisi kantaa itse suuremman osuuden koulutuksen aikaisista kustannuksista. Kela esittää harkittavaksi, että työelämässä oleville tai määrätyn iän täyttäneille voitaisiin myöntää nuorten opintotukea suurempi opintolainan valtiontakaus.

Opintotuen saajan omien tulojen vuositulomalli rajoittaa tai jopa estää työelämässä jo olevien pidempikestoiset opinnot opintotuella. Määräaikaiset tai osa-aikaiset opintovapaat opintotuella ovat vaikeasti toteutettavia, koska opintotuen vuositulomallissa huomioidaan opintotuen saajan tukivuoden kaikki tulot opintojen koko ajalta. Jos aikuisopiskelija on aloittanut opintonsa töiden ohella ja on saanut alkuvuonna palkkaa, hän ei voi loppuvuonna jäädä opintovapaalle ja nostaa silloin opintotukea.

Mainitun ongelman poistamiseksi Kela esittää muutosta opintotukilain 17 §:ään, jossa säädetään opiskelijan omien tulojen vaikutuksesta opintorahaan ja asumislisään. Nykysäännöksen mukaan opiskelija tulee opintotuen vuositulovalvontaan mukaan opintojen aloittamiskuukaudesta alkaen. Tätä säännöstä tulisi muuttaa niin, että opintotuen tulovalvonta alkaisi vasta opintoihin maksetusta ensimmäisestä opintotukikuukaudesta alkaen.

Esittämämme muutos mahdollistaisi sen, että opiskelija voisi nykyistä joustavammin päättää, milloin hän aloittaa opintotuella rahoitetut päätoimiset opintonsa. Aikuiskopiskelija voisi siten aloittaa opintonsa töiden ohella ja siirtyä opintovapaalle ja opintotuella vasta opintonsa loppupuolella eli silloin, kun opinnot edellyttävät päätoimista osallistumista.

Ammattitutkintostipendin lakkauttamisesta

Kelalla ei ole huomautettavaa hallituksen esityksestä ammattitutkintostipendin lakkauttamisesta, koska Kelalla ei ole roolia ammattitutkintostipendien myöntämisessä. Edellä esittämämme opintolainan ja opintotuen vuositulovalvonnan muutokset parantaisivat myös ammattitutkintojen opiskelumahdollisuuksia aikuisopiskelijoilla.

Vuorotteluvapaan lakkauttamisesta

Kelalla ei ole huomautettavaa vuorotteluvapaan lakkauttamista koskeviin ehdotuksiin.

Kelan etuuksien ja palvelujen suunnitteluyksikkö

Mia Helle

yksikön päällikkö

Heli Hänninen

osaamiskeskuksen päällikkö

Lähetetty lausuntopalvelussa 3.1.2024

Kela diaari 123/010/2023 ja DARK 23/010/124

Lahtinen Ilpo

Kansaneläkelaitos - Kelan etuuksien ja palvelujen suunnitteluyksikkö